

EDYTA SKOCZYLAS

## TEMATYKA RELIGIJNA I HISTORYCZNO-OJCZYŹNIANA W TWÓRCZOŚCI WŁADYSŁAWA BEŁZY

Najważniejszą część piśmienniczej działalności Władysława Bełzy<sup>1</sup>, poety doby pozytywizmu i Młodej Polski, stanowią utwory dla młodych odbiorców. Twórczość literacka dla dzieci i młodzieży sprawiała autorowi dużo satysfakcji, o czym pisał w 1883 r. w liście do Józefa Ignacego KRASZEWSKIEGO<sup>2</sup>:

Ot, zabawka nic więcej,  
Lecz w niej tyle rozkoszy,  
Że niech nikt mi dziecięcej  
Tej zabawy nie płoszy.

Bełza ofiarował najmłodszym wiele tomików i książeczek, m.in.: *Podarek dla grzecznych dzieci* (1867), *Abecadlnik w wierszykach* (skrót: Abec. [1870]), *Złote literki* (1872), *Dzieci i ptaszki* (skrót: Dzieci [1881]), *Matka* (skrót: Mtk [1881]), *Dawni królowie tej ziemi* (skrót: Daw. [1887]), *Zakłęte dzwony* (1890), *Katechizm polskiego dziecka* (skrót: Katech. [1900]) i inne. Dzięki tym utworom stał się Bełza „piewcą polskiej dziatwy”<sup>3</sup>, należącym „do najpopularniejszych [...] i najbardziej kochanych autorów polskich”<sup>4</sup>.

W dorobku literackim poety ważne miejsce zajmuje tematyka religijna i patriotyczna. Pisarz doskonale rozumiał, że od wychowania młodego człowieka zależy nie tylko przyszłość jego, ale i przyszłość całego narodu i państwa. Zdaniem Bełzy wiara naszych przodków zrosnięta z poczuciem polskości miała być czynnikiem, który ukształtuje w dziecku prawego człowieka i świadomego patriotę. „Narodowy

---

<sup>1</sup> Informacje biograficzne zawierają m.in.: S. SCHNÜR-PEPŁOWSKI, *Wł. Bełza. Sylwetka literacka*, Kraków 1897; W. WISŁOCKI, *Władysław Bełza*, w: PSB, t. I, Kraków 1935; T. TYSZKIEWICZ, *Władysław Bełza*, w: *Obraz literatury polskiej. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu*, t. I, Warszawa 1965; D. PIASECKA, *Władysław Bełza*, Warszawa 1989; B. KULKA, *Działalność patriotyczno-wychowawcza W Bełzy*, PHOŚ 1990, nr 1; D. PIASECKA, *O Władysławie Bełzie*, „Strony”, Opole 1997, nr 5–6 (17–18); E. OPARA-ZAWISTOWSKA, *Narodowy poeta dzieci*, „Nasz Dziennik” 1998, nr 1.

<sup>2</sup> *Obraz literatury polskiej XIX i XX w. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu*, t. I, Warszawa 1965, s. 247.

<sup>3</sup> F. KONARSKI, *Władysław Bełza*, w: *Dla dzieci. Wybór pism*, Lwów 1897 (skrót: Dla), s. XIV

<sup>4</sup> S. ROSSOWSKI, *Władysław Bełza*, w: *Dla drogich dzieci. Wybór wierszy Władysława Bełzy*, Lwów 1907, s. V

poeta dzieci”<sup>5</sup> odwoływał się do tradycyjnych wartości, którymi były dla niego Bóg i ojczyzna. Podjęcie tematyki religijno-moralizatorskiej stanowiło w zamyśle autora działanie „nieodzowne dla kształtowania horyzontu moralnego i kulturowego młodego odbiorcy”<sup>6</sup>

W twórczości Bełzy wyjątkowe miejsce zajmuje Bóg, gdyż „z nim łączą człowieka więzi emocjonalne”<sup>7</sup> Poeta wielokrotnie podkreślał, poprzez zastosowanie słownictwa o jednoznacznym zabarwieniu dodatnim, atrybuty Boga, mówiąc o nim: „dobry” (Dpd<sup>8</sup> 13), „mocny” (Mtk<sup>9</sup> 35), „wielki” (Katech.<sup>10</sup> 26), „miłosierny” (OŻ<sup>11</sup> 133). Nazywał Boga „Mocarzem w Niebie” (Dzieci<sup>12</sup> 31), „Panem nad Panami” (Abec. 24), „Panem Niebios” (Katech. 9).

Kreowany przez Bełzę wizerunek Boga nawiązuje do opisu stworzenia świata:

Potężny stwórca stworzenia  
Sam bez początku i końca  
Który mocą swego tchnienia  
Stworzył ziemię, gwiazdy i słońce (WA<sup>13</sup> 9).

W wielu tekstach pojawia się zachęta do uwielbienia Boga — Stwórcy i Dawcy wielu łask:

Dobry Boże, co łask tyle,  
Siejesz szczodłą ręką swoją (Dpd 96).

Człowiek powinien dziękować Bogu za wszystko, „co z Bożej wziął szczodroty” (Zdz.<sup>14</sup> 40), powinien wielbić Boga za Jego wspaniałe dzieła świadczące o wielkości Bożego geniuszu:

Jakże się oko nasze zachwyca [...]  
Tu jęczmień, żyto, a tam pszenica [...]  
O! dobry Boże! dziękuj Ci, dzięki!  
Wszystko nam dałeś, co nam potrzeba!  
I chleb powszedni mamy z twej ręki! (Abec. 31).

Autor *Katechizmu polskiego dziecka* ukazuje Boga jako Pana historii, kierującego losami narodów, „dającego ciemionym siłę do walki o wolność i sprawiedliwość”<sup>15</sup>:

<sup>5</sup> *Obraz literatury polskiej. Literatura polska w okresie realizmu i naturalizmu*, t. I, Warszawa 1965, s. 247

<sup>6</sup> R. WAKSMUND (red.), *Poezja dla dzieci. Antologia form i tematów*, Wrocław 1987, s. 21.

<sup>7</sup> J. BRZEZIŃSKI, *Słownictwo „Zabawek wierszem” Andrzeja Brodzińskiego*, „Studia i materiały” (Nauki filologiczne 5), Zielona Góra 1976, s. 76.

<sup>8</sup> *Dla polskich dzieci*, Lwów 1912.

<sup>9</sup> *Matka*, Lwów 1882.

<sup>10</sup> *Katechizm polskiego dziecka*, Lwów 1912.

<sup>11</sup> *Ołowiany żołnierz*, Warszawa 1909.

<sup>12</sup> *Dzieci i ptaszki*, Lwów 1907.

<sup>13</sup> *Wiązanie Adasia*, Poznań 1873.

<sup>14</sup> *Zakłete dzwony*, Lwów 1894.

<sup>15</sup> R. STACHURA, *Zagubiona drachma, czyli motywy religijne w liryce Marii Konopnickiej*, „Wychowawca” 1997, nr 6, s. 17.

Mówcie, jakie Bóg tam pisze  
 Dla ojczyzny horoskopy [...] (Zdz 30),  
 Wróci Bóg, co przemoc wzięła!  
 W sprawiedliwość wierzmy Boską (Katech. 29).  
 Polska [...] był polityczny utraciła,  
 lecz Bóg da, że go na nowo odzyska! (Abec. 45).

Bóg u Bełzy to miłosierny opiekun wszystkich swoich stworzeń:

Bo równie toba jak i ptaszyną  
 Bóg opiekuje się z nieba! (WA 18).

Otacza opieką słabych, biednych, pokrzywdzonych, nie zapomina o sierotach i potrzebujących:

O biednych, maluczkich Bóg zawsze pamięta  
 I nie da im ginąć na ziemi (Dpd 39).

Elementem wielu poetyckich wypowiedzi Bełzy jest imię Maryi, co ma uzasadnienie w ogromnej popularności kultu maryjnego w Polsce. „Nie ma kraju, w którym by (sic!) cześć dla Matki Boskiej była tak powszechną jak w Polsce. Od wieków składała ojczyzna nasza imieniu temu swój hołd serdeczny” (Król.<sup>16</sup> 5).

Maryja to dla poety symbol rodzimej wiary, to Pani i Królowa, która wzniosła swój tron w Częstochowie:

Strzeże Matka Boska  
 Ta polska Królowa  
 Nasza Częstochowska (Katech. 25).

Bełza przedstawia Maryję jako Opiekunkę ludzi i Orędowniczkę za nimi u Boga i Syna swego — Jezusa:

Ponad wami Bożej Matki  
 Opiekuńcza ręka czuwa (Dpd 120).  
 Do syna Twego wznies za nami słowo  
 Boś Matką naszą, boś Polską Królową (MNMP 1).

Do Maryi, Matki w niebie, tak bardzo ukochanej przez polską dziatwę, kierują swe modlitwy dzieci, prosząc z ufnością o łaski dla matek ziemskich:

Matko najświętsza! Oto do Ciebie [...]  
 Idą w pokorze niewinne dziatki,  
 I za swą mamę tutaj na ziemi,  
 Błagają Ciebie modły rzewnymi:  
 Daj jej [...],  
 Pełne radości i szczęścia chwile [...] (Mtk 39–40).

Matka Boska pojawia się u Bełzy bardzo często w roli adresatki modlitw, co uzasadnia występowanie licznych apostrof i określeń Maryi, powstających poprzez stosunek do Niej niebian, ludzi, ziemi i całego świata, jak również posiadających wyraźny trzon konkretny<sup>17</sup> Pierwszą serię tworzą nazwy: *Grzesznych obrona* (MNMP<sup>18</sup> 1), *Krynica litości* (Mod. 2), *Miłośnica Syna i Boga swego* (Król. 32),

<sup>16</sup> *Królowa Korony Polskiej*, Lwów 1885.

<sup>17</sup> Por. S. SAWICKI, *Motywy maryjne w poezji średniowiecza i renesansu*, w: *Z pogranicza literatury i religii. Sztuka*, Lublin 1978, s. 46.

<sup>18</sup> *Modlitwa do Najświętszej Maryi Panny*, bm. 1903.

*Uczennica Zbawiciela* (Król. 31), *Odźwierna niebios* (MNMP 1), *Służebnica Pańska* (Król. 27), *Królowa Aniołów* (Król. 25), *Królowa Niebios Sklepienia* (Mtk 40), *Święta strażniczka* (MNMP 1). Do drugiej grupy należą: *Gwiazda morza* (ZOP<sup>19</sup> 86), *Gwiazda zaranna* (NMNP 1), *Lilja bez zmazy* (Król. 25), *Naczynie łask Bożych* (Król. 25), *Niebios brama* (MNMP 1), *Róża jerychońska* (Król. 25).

Cechą wspólną przedstawionych nazw odnoszących się do Najświętszej Maryi Panny jest to, że zawierają one głównie elementy językowe wyszukane, poetyckie. Bełza nie posługiwał się bowiem w odniesieniu do Maryi epitetami zbliżonymi do prozaizmów<sup>20</sup>, lecz stosował słownictwo przejęte z repertuaru określeń<sup>21</sup> przekazanych przez tradycję.

Tęsknota do czasów minionych, ucieczka w tradycję, poszukiwanie w przeszłości wskazówek i wzorów dla współczesnych autorowi Polaków, stanowią wyróżnik utworów o tematyce historycznej (*Z odległej przeszłości*, *Dawni królowie tej ziemi*, *Zakłęte dzwony*, teksty zbliżone do nowel pt.: *Piast*, *Kazimierz Wielki*, *Jadwiga* zamieszczone w *Abecadniku* i inne).

Poeta traktował historię jako źródło inspiracji twórczej, co wypowiedział w wierszu *O czym śpiewać*;

O czym śpiewać? Pytasz mię kochany!  
Zejdź w twych dziejów pomrokę i ciszę!  
Patrz, tam stoją Pułascy, Rejtany,  
Sołtykowie, Konarscy, Zawisze —  
Z pod Trębawli, Trockiego powstania,  
Cały szereg się niewiast odślania!  
A więc nie skarż się grzeszny przed światem,  
Że już nie masz skąd czerpać natchnienia [...]  
Tylko w przeszłość twą spojrzysz miłośnie,  
A pieśń twoja — jak dąb się rozrośnie! (Poezje<sup>22</sup> 168–169).

„Piastun dawnej tradycji”, jak określił twórce J. KLEINER<sup>23</sup>, z upodobaniem nawiązywał do rycersko-szlacheckich dziejów Polski, pielęgnował pamięć tryumfów narodowych:

Idą wielcy ci rycerze  
Niosąc lauru liść na skroni:  
Bolesławy, Kazimierze,  
Dwaj Zygmunci, Jagielloni [...] (Zdz 22),  
Wstaje cała przeszłość święta,  
Huf rycerzy w lśniącej zbroi [...] (Zdz 25).

<sup>19</sup> *Z odległej przeszłości*, Lwów 1911.

<sup>20</sup> M. MAKUCHOWSKA, *Modlitewne formy adresatywne*, (Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Opolskiego 16: *Językoznawstwo*), Opole 1996, s. 66.

<sup>21</sup> M. KUCAŁA, *Od Bogurodzicy do Madonny*, w: M. KARPLUK, J. SAMBOR (red.), *O języku religijnym*, Lublin 1988, s. 133.

<sup>22</sup> *Poezje. Wydanie zupełne*, Lipsk 1874.

<sup>23</sup> J. KLEINER, *Władysław Bełza*, Lwów 1933, s. 2; druk ulotny Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Bełza tworzył pożądaną obraz chlubnej przeszłości, która miała stanowić przykład chwały i potęgi ukochanej ojczyzny:

Spójrz na twe dzieje, małe pachole,  
Spójrz na twą przeszłość odwieczną.  
A duma błysnie na twojem czole,  
Jakaś jasnością słoneczną (Daw. 5).

Poeta przywoływał postacie sławnych mężów i władców jako godne naśladowania przykłady dla młodych Polaków. Zwracał uwagę na korzyści płynące z czerpania wzorów z godnego postępowania przodków. Ze względu na to nasycił utwory zarówno dla dzieci, jak i dla dorosłych bogactwem naaksjologizowanych nazw własnych i pospolitych, np.: *Złousty idzie Skarga* (Zdz 24), *Wojciech ów mąż Boży* (Zdz 51), *Cne Bonary, Odrowąże* (Zdz 61), *do dawnych synów podobny Sparty* (Abec. 20), *Syty zwycięstw legł Jan trzeci* (Katech. 33), *ojce twoi to męczennicy przeświętej sprawy* (Poezje 220), *mężowie berła, bułatu, których na czoła kładł Chryzmat Bóg* (Poezje 189).

Bełza stosował często zabieg stylistyczny polegający na zestawieniu odpowiednio dobranych par wyrażeń: dawna sława — przyszła chwała (Poezje 221), bo z przeszłości — przyszłość (Katech. 37). Motyw opozycji<sup>24</sup>: wielka przeszłość — karłowata współczesność, dawna wielkość — obecny upadek służył kształtowaniu obrazu minionych dziejów i pouczeniu moralnemu.

Poeta przybliżał młodemu pokoleniu wychowanemu w niewoli ważne wydarzenia z dziejów Polski, wprowadzał w świat postaci historycznych, wspaniałych patriotów i heroicznych kobiet polskich, chcąc w ten sposób „zaszczepiać w młodziutkich sercach miłość i cześć dla tej ziemi, która je wykarmiła i ukołysać je wspomnień ojczystych urokiem”<sup>25</sup>. Pisarz był świadom poznawczej i wychowawczej roli utworów o tematyce historycznej i — zgodnie z przekonaniem *p o l s k i c h* *pozytywistów*<sup>26</sup> — podejmował ją w celach dydaktyczno-moralizatorskich. Motywy historyczne były w zamierzeniu poety przykładem, pouczeniem, źródłem dumy i nadziei. Autor chciał „przypomnieć heroiczne czyny przodków, nie dopuścić do prymatu małych pragnień i małych wartości, wpoić w młode umysły przekonanie, że nie wolno wątpić o wartości narodowej. Była to więc swoista realizacja hasła ku pokrzepieniu serc”<sup>27</sup>:

Precz z rozpaczą! Choć z mogiły  
Roześmieje się kwiat w wiosnie!  
Więc zaczerpmy tutaj siły,  
Bo z przeszłości — przyszłość rośnie! (Katech. 37).

<sup>24</sup> Por. P. SUDER, *Językowo-stylistyczne wyznaczniki moralizmu sielanek Adama Naruszewicza*, w: J. BRZEZIŃSKI (red.), *Język osobniczy jako przedmiot badań lingwistycznych*, Zielona Góra 1988, s. 62.

<sup>25</sup> PIASECKA, *O Władysławie Bełzie*, s. 30.

<sup>26</sup> Opinie wybitnych autorów zagranicznych (Taine, G. Brandes) były niechętnie tematyce historycznej w literaturze. Rozpowszechnienie tematyki historycznej stanowiło swoistą cechę prozy polskiej pozytywizmu; por. H. MARKIEWICZ, *Literatura pozytywizmu*, Warszawa 1986, s. 108.

<sup>27</sup> K. KULICZKOWSKA, *Literatura dla dzieci i młodzieży w latach 1864–1918*, Warszawa 1975, s. 46–47.

Podjęcie tematyki historycznej stanowiło dla Bełzy pretekst „do snucia głębszej refleksji nad dziejami poszczególnych narodów i całej ludzkości”<sup>28</sup>. Ukazując historyczną przeszłość ojczyzny, pisarz akcentował utrwalone tradycją<sup>29</sup> cechy charakteru narodowego Polaków i wskazał na:

— słowiańską łagodność i dobroć — (...) trzech Słowian (...) Zamiast mieczów — nosili oni gęśli złotoustne, a cały dwór dziwił się ich urodzie i łagodności obyczajów. Jak owi gęslarze tak i reszta Słowian prosta była i szczerą w obejściu (ZOP 11),

— umiłowanie pokoju i niechęć do grabieży — męstwo i dzielność obok zamiłowania pokoju (ZOP 29), nie łakomił się na cudze (Zdz 41),

— zgodne współzycie z sąsiadami:

Z sąsiadami żył on w zgodzie  
Chętny w radzie i w posłudze (Zdz 41).

— słowiańską gościnność — Gościnność była zawsze oznaką naszego narodu (...) (Abec. 40),

— uczciwe życie i pracowitość:

I gdzie wspólnie z braćmi swemi  
Żył pocziwie i pracował (Zdz 41).

Autor *Katechizmu polskiego dziecka* uczył pozytywnych zachowań i prawdziwych wartości moralnych. Poprzez swoją poezję chciał wychowywać do patriotyzmu „czyli do takiej postawy, która młodemu człowiekowi w dorosłym życiu pozwoli być dumnym z faktu zamieszkiwania w Polsce i wskaże mu miejsce jego służby dla ojczyzny (...)”<sup>30</sup>

Bełza podpowiadał, w jaki sposób dziecko może służyć ojczyźnie. Akcentował patriotyzm codziennego trudu, polegający na świadomym i dobrowolnym przyjmowaniu zadań wobec kraju i narodu. Poprzez liczne przykłady wskazywał jak ważne jest rzetelne wykonywanie codziennych obowiązków. Przekonywał swych czytelników, że o wartości człowieka i jego pozycji w społeczeństwie decyduje wiedza i godne życie:

Nauka, prawość i cnota  
Na szczeble sławy prowadzą  
Ucz się pachole, a mówię tobie  
Że będziesz w pierwszych stał rzędzie! (Dpd 14).

Poeta wiedział jak ważne miejsce w edukacji patriotycznej dziecka zajmować powinno kształtowanie właściwego stosunku młodego człowieka do pracy własnej i cudzej. Wielokrotnie podkreślał rolę pracy w dochodzeniu przez człowieka do pomysłności i sukcesów:

<sup>28</sup> E. POLANOWSKI (red.), *Pozytywizm. Wybór tekstów publicystycznych i krytyczno-literackich*, Częstochowa 1987, s. VIII.

<sup>29</sup> K. BRODZIŃSKI w rozprawie *O klasycyzmie i romantyzmie* (1818) dokonał wyróżnienia cech charakteru narodowego Polaków. Wymienił ich łagodność, umiłowanie pokoju, życia w zgodzie itp.; por. A. WITKOWSKA, *Literatura romantyzmu*, Warszawa 1987, s. 78–79.

<sup>30</sup> W. HAUSNER, *Wychowanie do patriotyzmu*, „Wychowawca” 1997, nr 4, s. 15.

Dziś trza własną pracą  
Zdobyć wszystko wszędzie  
A kto leniuch i ladaco  
Z tego nic nie będzie (Dzieci 42).

Z tematyką patriotyczną bardzo ściśle wiąże się tematyka ojczyźniana utworów Bełzy. Pragnął on nauczyć dzieci „kochać tę, którą sam nade wszystko ukochał — Ojczyznę”<sup>31</sup> Tworząc wizerunek ojczyzny uwzględnił możliwości percepcyjne dziecka i jego wrażliwość. Poeta kreślił plastyczny portret kraju czytelny dla małego odbiorcy. Prowadził dzieci od gór do morza, ukazując im piękno i bogactwo polskiej ziemi. Wykorzystał przy tym „jeden z archetypów narodowej literatury i symboli jedności podzielonej przez zaborców Polski, czyli motyw Wisły”<sup>32</sup>. Królowa polskich rzek kreśli panoramę całej Polski, staje się ekwiwalentem całego kraju.

Zamierzeniem poety było wychowanie Polaka, który nie szukałby dobrobytu na obczyźnie, lecz kochał swój dom rodzinny, gdyż „dobrze jest wszędzie, lecz ponoć nie będzie tak nigdzie wygodnie — jak w domu” (Dzieci 34). Pragnął wzbudzić w dzieciach dumę z faktu bycia Polakiem, uczył miłości do ojczyzny, którą poetycko zdefiniował w wierszu:

Ojczyzną dziecię, to bracia twoi,  
Twoi ojcowie i twoje matki;  
Dawni rycerze w skrzydlatej zbroi,  
Dumne pałace i kmiece chatki.  
Ojczyzną dziecię, to łany twoje,  
To groby przodków skryte żałobą;  
Rodzinne gaje, łąki i zdroje,  
I te niebiosa co lśnią nad tobą (Dla 13).

Konieczne wydaje się zwrócenie uwagi na pojawiającą się w wypowiedziach poetyckich Bełzy identyfikację: ojczyzna to język:

Nie tylko kraj ten, w którym żyjecie,  
Ojczyzną waszą się zowie:  
Bo jest i druga ojczyzna, dziecię,  
Co w polskim mieści się słowie (Katech. 17).

Sytuacja polityczna państwa polskiego i działania wynaradawiające zaborców sprawiły, że w świadomości Bełzy język stał się narodową świętością. Poeta podkreślał rolę i piękno mowy polskiej, co znalazło odzwierciedlenie w słownictwie wartościującym dodatnio: mowa polska, skarb najdroższy, wspaniały. Pojawiające się rozbudowane epitety podkreślają ogromną moc i bogactwo języka polskiego:

A jakież czary mowa ta mieści:  
Raz gromem huczy i błyska [...]  
To znów się ozwie jękiem boleści [...]  
Więc czcij to słowo, co się u świata,  
Okryło zasług wawrzynem! (Katech. 18–19).

Wartości mowie ojczystej przydaje jej dawność, na którą powołuje się poeta:

To mowa ojców, co naszej ziemi,  
Nazwisko Polski nadała (Katech. 18).

<sup>31</sup> KONARSKI, *dz. cyt.*, s. XIV

<sup>32</sup> M. INGLÓT (red.), *Motyw ojczyzny w liryce współczesnej*, Wrocław 1985, s. 16.

Blasku i świetności przysparza językowi czarnoleski rodowód poetyckiego języka polskiego:

Dźwięk dolata cichej pieśni,  
Czarnoleskiej dźwięcznej lutni [...] (Zdz. 27).

W świetle przedstawionych powyżej spostrzeżeń niezwykle celne i trafne wydają się słowa H. SIENKIEWICZA o Władysławie Bełzie: „Dużo jest u nas piszących, ale pan obrałeś najlepszą część i mówię Panu ze szczerego przekonania, iż zasługi Pańskie każdy musi uznać [...] nie mieć niechętnych nigdzie, być wspomnianym z wdzięcznością wszędzie, a do tego być kochanym przez wszystkie dzieci w Polsce, to przecież jest szczyt szczęścia, o jakim piszący marzyć może”<sup>33</sup>

### **Religiöse und geschichtlich-heimatliche Themen im Schaffen von W. Bełza**

#### **Zusammenfassung**

In den literarischen Werken von W. Bełza, dem Dichter aus dem 19. Jahrhundert, hat die religiöse und patriotische Thematik eine besondere Bedeutung. Gott wird als der gute, mächtige, große, barmherzige Herr der Herren geschildert. Er ist der Schöpfer der Welt und der Urheber des Lebens, des Friedens und aller Güter. Gottes Güte treibt den Menschen zur Dankbarkeit.

In den Dichtungen von Bełza befinden sich auch viele marianische Motive. Maria ist als die Herrin, Königin, Fürsprecherin und Mutter der Barmherzigkeit, die bei Gott für ihre Kinder eintritt, beschrieben. Die Marienverehrung äußert sich in Worten voll von Liebe, Vertrauen, Dank und Ehrfurcht.

Die geschichtlichen Werke heben die Sehnsucht nach der Vergangenheit hervor. Bełza sucht in früheren Zeiten das Vorbild, dem der ihm zeitgenössische Pole nachahmen sollte. Er beschreibt die polnischen positiven und nationalen Eigenschaften, lehrt Patriotismus und erweckt die vaterländischen Gefühle.

---

<sup>33</sup> H. SIENKIEWICZ, *Dzieła*, w: J. KRZYŻANOWSKI (red.), *Wydanie zbiorowe*, t. LV: *Korespondencja I*, Warszawa 1951, s. 22.